

Wyrok z dnia 22 kwietnia 1998 r.

I PKN 59/98

1. Wykluczenie członka ze spółdzielni w okresie wypowiedzenia spółdzielczej umowy o pracę jest w skutkach prawnych zrównane z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika.

2. Pobranie przez członków zarządu spółdzielni, w przewidywaniu odwołania z pełnionych funkcji, zaliczek na zabezpieczenie przyszłych wynagrodzeń bez zgody organu statutowo właściwego do dokonania czynności prawnych w zakresie stosunku pracy z członkami zarządu, stanowi ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych.

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra, Sędziowie: SN Barbara Wagner (sprawozdawca), SA Alina Krusz-Stankiewicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 22 kwietnia 1998 r. sprawy z powództwa Piotra T. i Marka G. przeciwko Spółdzielni Inwalidów „P.” Zakładowi Pracy Chronionej w P. o uchylenia uchwały, wynagrodzenie, ekwiwalent za urlop, używanie samochodu i przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 14 października 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Piotr T. i Marek G. wystąpili z żądaniem uchylenia uchwał Rady Nadzorczej Spółdzielni Inwalidów „P.” w P. z dnia 6 grudnia 1995 r. oraz Walnego Zgromadzenia tejże Spółdzielni z dnia 1 lutego 1996 r., unieważnienia rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę w trybie art. 52 KP, uznania za bezskuteczne wypowiedzenia stosunku pracy z dnia 20 listopada 1995 r. i przywrócenia do pracy, wynagrodzenia za pracę za grudzień 1995 r. oraz styczeń i luty 1996 r., ustalenia wysokości i wypłaty

wynagrodzenia za pracę od października 1995 r. według stawek przyznanych członkom następnego zarządu, ekwiwalentu za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy za lata 1995 - 1996, zasądzenia „limitu kilometrów” za korzystanie z prywatnego samochodu do celów służbowych w listopadzie 1995 r. oraz odszkodowania na podstawie art. 188 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.).

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa twierdząc, że wykluczenie powodów ze Spółdzielni było merytorycznie uzasadnione, a podwyżka wynagrodzeń pomimo jej formalnego uchwalenia nie została wprowadzona.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 7 maja 1997 r. [...] zasądził od strony pozwanej na rzecz Piotra T. 1.870,26 zł i na rzecz Marka G. kwotę 1.690,01 zł - obie kwoty z ustawowymi odsetkami od 7 listopada 1995 r., na rzecz Marka G. nadto 1.815,36 zł z odsetkami od 7 grudnia 1995 r.; w pozostałej części powództwo oddalił znosząc wzajemnie między stronami koszty postępowania. Sąd ustalił, że uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 28 kwietnia 1995 r. Piotr T. został powołany na prezesa a Marek G. na wiceprezesa Zarządu Spółdzielni Inwalidów „P.” Zakład Pracy Chronionej w P. W dniu 20 listopada 1995 r. odbyło się posiedzenie Rady Nadzorczej, na którym odwołano powodów z pełnionych funkcji wypowiadając im równocześnie umowy o pracę. Powodowie zostali zobowiązani do wykorzystania urlopu wypoczynkowego i zwolnieni od świadczenia pracy do końca okresu wypowiedzenia. W tym samym dniu posiedzenie odbył Zarząd. Przewidując, że Rada Nadzorcza odwoła jego członków podjął uchwałę o zatrzymaniu 20.000 zł, w tym 9.000 zł dla Piotra T. i 7.000 zł dla Marka G. „na poczet przyszłych wynagrodzeń”. O uchwale powiadomiono Radę Nadzorczą pismem z 27 listopada 1995 r. Rada Nadzorcza uchwałą z dnia 6 grudnia 1995 r. wykluczyła powodów ze Spółdzielni na podstawie art. 193 § 1 pkt 1 i 2 Prawa spółdzielczego. Powodom postawiono liczne zarzuty - głównie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych przez pobranie bez podstawy prawnej 20.000 zł, a nadto brak koordynacji podległych służb, nieodbywanie od trzech miesięcy posiedzeń, niepowołanie głównego księgowego, nieznanostwo spraw pracowniczych, brak kontaktu z pracownikami, arogancki stosunek do niepełnosprawnych, dopuszczenie do nieterminowych wypłat wynagrodzeń, opieszałość w załatwianiu reorganizacji służby zdrowia, powiększenie straty finansowej Spółdzielni. Piotr T. zatrudnił na stanowisku kasjerki swoją żonę, co utrudniało kontrolę kasy i doprowadziło do powstania niedoborów,

zakupił drukarkę, której nie przekazał Spółdzielni, dokonał na koszt Spółdzielni naprawy prywatnego samochodu. Powodowie nie zostali powiadomieni o terminie posiedzenia Rady, nie brali w nim udziału i nie mieli możliwości złożenia wyjaśnień. Piotr T. i Marek G. 15 grudnia 1995 r. odwołali się od uchwały Rady Nadzorczej do Walnego Zgromadzenia, które w dniu 1 lutego 1996 r. utrzymało w mocy zaskarżoną uchwałę. W dniu 18 grudnia 1995 r. powodowie odwołali się od uchwały Rady Nadzorczej do sądu, a w dniu 18 marca 1996 r. wystąpili z powództwem o uchylenie uchwały Walnego Zgromadzenia wykluczającej ich ze Spółdzielni. Od 20 listopada 1995 r. powodowie nie wykonywali obowiązków pracowniczych. Wypłacono im wynagrodzenie za pracę do końca października 1995 r., a Piotrowi T. po interwencji Inspektora Pracy do 6 grudnia 1995 r. Uchwałą 54/95 z dnia 15 września 1995 r. Rada Nadzorcza zatwierdziła nowe zasady wynagradzania pracowników i regulamin premii motywacyjnej, które obowiązywały od 1 października 1995 r. Uchwałą nr 57 z 7 listopada 1995 r. Rada Nadzorcza zatwierdziła regulamin płac, z wyłączeniem wynagrodzenia członków Zarządu. Pozwana Spółdzielnia wystąpiła przeciwko powodom z powództwem o odszkodowanie domagając się zwrotu „zatrzymanych” pieniędzy, a od Piotra T. nadto zasądzenia należności za drukarkę i remont samochodu. W sprawie tej zapadł wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie [...] zaskarżony przez powodów apelacją.

W ocenie Sądu wykluczenie ze Spółdzielni było prawidłowe. Samowolne pobranie pieniędzy stanowi ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych, co uzasadnia wykluczenie ze Spółdzielni na podstawie art. 193 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego. Zgodnie z art. 195 Prawa spółdzielczego wykluczenie ze Spółdzielni wymaga opinii związku zawodowego. Opinię taką strona pozwana uzyskała w dniu 5 grudnia 1995 r. Zachowany został też formalny wymóg prawidłowości wykluczenia ze Spółdzielni przewidziany w art. 24 § 4 Prawa spółdzielczego. Jakkolwiek powodowie nie byli zawiadomieni o posiedzeniu Rady Nadzorczej i nie brali w nim udziału to uczestniczyli w Walnym Zgromadzeniu, które zostało zapoznane z ich pisemnymi wyjaśnieniami. Uchwała Walnego Zgromadzenia z dnia 1 lutego 1995 r. konwalidowała braki formalne, którymi dotknięta była uchwała Rady Nadzorczej z dnia 6 grudnia 1995 r. Między powzięciem przez stronę pozwaną wiadomości o okolicznościach uzasadniających wykluczenie a decyzją Rady Nadzorczej nie upłynął miesięczny termin wskazany w art. 193 § 3 Prawa spółdzielczego. Zasadne jest roszczenie o zwrot wydatków na eksploatację samochodu w listopadzie 1995r - dla

Piotra T. w kwocie 115 zł i dla Marka G. - 109 zł. Zasadne jest także roszczenie powodów o „wyrównanie” wynagrodzenia od 1 października 1995 r. do 6 grudnia 1995 r. według taryfikatora uchwalonego w dniu 15 września 1995 r. Wyrównanie to wynosi dla Piotra T. 1755,26 zł a dla Marka G. 1581,01 zł. Marek G. nie otrzymał wynagrodzenia za pracę wynoszącego za okres od 1 listopada do 6 grudnia 1995 r. 1815,36 zł. Bezzasadne jest natomiast roszczenie o ekwiwalent za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy za rok 1995 ze względu na sposób rozwiązania stosunku pracy, za rok 1996 dlatego, że stosunek pracy powodów ustał przed 1 stycznia 1996 r. Bezprzedmiotowe są roszczenia Piotra T. i Marka G. związane z wypowiedzeniem umowy o pracę w dniu 20 listopada 1995 r. Wykluczenie ze Spółdzielni pociąga za sobą skutki jakie przepisy prawa pracy wiążą z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika (art. 193 § 4 Prawa spółdzielczego). Znaczy to, że rozwiązanie spółdzielczego stosunku pracy z powodami nastąpiło w dniu 6 grudnia 1995 r. wskutek wykluczenia a nie wypowiedzenia dokonanego w dniu 20 listopada 1995 r.

Wyrok ten zaskarżyły obydwie strony. Pozwana Spółdzielnia podniosła zarzuty niewyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy oraz błędnego ustalenia w przedmiocie zapłaty kwot 1.870,26 zł i 1.690,01 zł. „Taryfikator” na podstawie którego powodowie domagali się wyrównania wynagrodzenia za pracę był nieważny. Uchwalony został bez pozytywnej opinii ogólnego zebrania pracowników, a więc z naruszeniem trybu określonego przepisami ustawy z dnia 20 stycznia 1984 r. o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania (jednolity tekst: Dz. U. z 1990 r. Nr 69, poz. 407 ze zm.). Limit kilometrów przysługiwał powodom za okres od 1 do 20 listopada 1995 r. i za ten czas powinien być im zasądzony. Po 20 listopada 1995 r. zwolnieni byli z obowiązku świadczenia pracy. Poza tym ekwiwalent za używanie prywatnego samochodu dla celów służbowych płatny był wraz z wynagrodzeniem w terminach miesięcznych, a zatem ewentualne odsetki należało liczyć od 1 grudnia 1995 r. Nieprawidłowe też było zasądzenie Markowi G. z tytułu wynagrodzenia za pracę kwoty brutto, albowiem Spółdzielnia musi od tej kwoty odprowadzić zaliczkę na podatek dochodowy. Wskazując na powyższe strona pozwana wniosła o zmianę wyroku i oddalenie powództwa lub o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Powodowie podnosząc zarzut „niewyjaśnienia wszystkich okoliczności związanych z ustaleniem stanu faktycznego mającego wpływ na orzeczenie” wnieśli o

zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości lub o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Wywodzili, że „drugie wypowiedzenie” umowy o pracę nastąpiło w okresie urlopu wypoczynkowego, co powoduje jego nieskuteczność. Z faktu wykluczenia ze Spółdzielni nie wynika ani wprost ani pośrednio „anulowanie” wypowiedzenia. Wynagrodzenie za pracę winno być im zasądzone nie do 6 lecz do 10 grudnia 1995 r., bowiem w tym dniu otrzymali uchwałę Rady Nadzorczej o wykluczeniu. Zarzut ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych jest bezzasadny, gdyż pobranie zaliczki nastąpiło na podstawie ważnie podjętej uchwały Zarządu. Ponadto, zdaniem Piotra T., odsetki od kwoty „wyrównania” wynagrodzenia zostały zasądzone tylko na rzecz Marka G.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 14 października 1997 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził na rzecz Piotra T. 1.755,26 zł a na rzecz Marka G. kwotę 1.581,01 zł z odsetkami od dnia 7 listopada 1995 r. oraz odpowiednio na rzecz każdego z powodów kwoty 270,96 zł i 196,24 zł z odsetkami od 11 grudnia 1995 r. w pozostałej części powództwo oddalając, oddalił apelację obu stron w pozostałym zakresie znosząc wzajemnie koszty postępowania.

Sąd podzielił stanowisko powodów, że przysługuje im prawo do wynagrodzenia do 10 grudnia 1995 r. Zgodnie bowiem z art. 24 § 3 Prawa spółdzielczego wykluczenie członka ze spółdzielni staje się skuteczne dopiero z chwilą doręczenia członkowi zawiadomienia o wykluczeniu wraz z uzasadnieniem. Z tego tytułu należało zasądzić dodatkowo na rzecz Piotra T. 270,96 zł oraz na rzecz Marka G. 196,24 zł z ustawowymi odsetkami od 11 grudnia 1995 r. Pozostałe zarzuty skarżących są bezzasadne. Wykluczenie ze Spółdzielni jest w sferze zatrudnienia zrównane w skutkach z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika. Uchwała o wykluczeniu powodów podjęta została w okresie wypowiedzenia. Ustanie zatrudnienia z dniem 10 grudnia 1995 r. było następstwem uchwały Rady Nadzorczej z dnia 6 grudnia 1995 r. nie zaś uchwały tego organu z dnia 20 listopada 1995 r. Zakazu wykluczenia ze Spółdzielni (rozwiązania stosunku pracy bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 KP) w okresie urlopu wypoczynkowego nie wprowadzają przepisy ani Prawa spółdzielczego ani Kodeksu pracy.

Z apelacji strony pozwanej trafny jest zarzut, że odsetki za ekwiwalenty za używanie prywatnego samochodu do celów służbowych powinny być zasądzone nie od 7 listopada 1995 r., lecz od 1 grudnia 1995 r. gdyż wypłacane były powodom

miesięcznie „przy pensji”. Sąd nie naruszył prawa zasądząc na rzecz powodów „wyrównania” wynagrodzeń za pracę według stawek obowiązujących od 1 października 1995 r. Taryfikator płacowy wraz z regulaminem premii motywacyjnej nie stanowiły zakładowego systemu wynagradzania w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Zatwierdzając go uchwałą z 15 września 1995 r. Rada Nadzorcza przyznała powodom jako członkom Zarządu nowe stawki wynagrodzenia zasadniczego od 1 października 1995 r. Nie jest także trafny zarzut co do błędnego zasądzenia Markowi G. wynagrodzenia w kwocie brutto. Obliczanie i odprowadzanie zaliczki na podatek dochodowy nie jest sprawą Sądu, lecz podatnika.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że Sąd pierwszej instancji rozpoznał sprawę również w zakresie żądania powoda Piotra T. uchylenia uchwały Walnego Zgromadzenia z dnia 1 lutego 1996 r. mimo informacji, że postępowanie w tym przedmiocie toczy się w Wydziale Cywilnym Sądu Wojewódzkiego [...]. W sprawie tej powód cofnął jednak pozew i postępowanie zostało umorzone. W kontekście art. 477¹ § 1 KPC rozpoznanie sprawy w zakresie wykraczającym poza żądanie pozwu nie naruszyło obowiązujących przepisów. Nadto, Sąd rozpoznał sprawę w szerszym zakresie niż wynikający z postanowień Sądu Rejonowego-Sądu Pracy dla Warszawy-Pragi z dnia 21 lutego 1996 r. w sprawach [...]. Sąd Rejonowy nieprawidłowo przekazał sprawę do rozpoznania tylko w odniesieniu do roszczeń niemajątkowych zawieszając postępowanie w pozostałym zakresie. Skoro jednak Sąd pierwszej instancji rozstrzygnął o żądaniach także w części w jakiej zawieszono postępowanie, należało uznać, że przyjął sprawę do rozpoznania w całości.

Powyższy wyrok powodowie zaskarżyli kasacją i wskazując jako jej podstawy naruszenie prawa materialnego „ przez niewłaściwą, błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie art. 193 par. 1 i 2 prawa spółdzielczego” oraz uchybienie procesowe „ jakim jest nienaliczenie odsetek powodowi Piotrowi T. od wynagrodzenia w wysokości 1.876, 43 zł za okres od 06.12.95 do 27.04.97 oraz odsetek od odsetek liczonych od 28.04.97 do dnia zapłaty”, wnieśli o uchylenie obu wyroków i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu. W uzasadnieniu kasacji skarżący ponownie zakwestionowali poprawność kwalifikacji pobrania przez Zarząd zaliczki jako ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych. Wywodzili, że Kodeks pracy zezwala na pobieranie zaliczek skoro art. 87 § 1 pkt 3 dopuszcza ich potrącenie z wynagrodzenia za pracę. Zarząd zgodnie z art. 48 § 2 Prawa spółdzielczego oraz § 57 pkt 1 i § 59 pkt 2 statutu podjął ważnie uchwałę

o pobraniu zaliczki na poczet zaległych i przyszłych wynagrodzeń w wysokości 20 tys. zł. Podjęcie takiej uchwały było uzasadnione powzięciem wiadomości o zamiarze odwołania Zarządu. Pozwana nie chciała rozliczyć się z powodami z pobranej kwoty. W dalszej części kasacji powodowie opisują animozje i spory między poszczególnymi organami Spółdzielni, intencje i troski każdego z tych organów o sprawy wspólne, manipulacje formalno - techniczne przy podejmowaniu przez Walne Zgromadzenie uchwały o ich wykluczeniu. Skarżący podnieśli po raz kolejny zarzut nierozpoznania ich roszczeń wynikających z wypowiedzenia spółdzielczych umów o pracę w dniu 20 listopada 1995 r. Piotr T. twierdził nadto, że zasądzoną kwotę 1.876, 43 zł strona pozwana wypłaciła mu 27 kwietnia 1997 r. Odsetki na ten dzień wyniosły 1.140,50 zł. Od tej kwoty Sąd winien był zasądzić odsetki do dnia zapłaty. Nie czyniąc tego naruszył prawo. Ostatecznie roszczenia Piotra T. sięgają kwoty 4.017, 65 zł zaś Marka G. - 2.701,61 zł.

W odpowiedzi na kasację strona pozwana wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 193 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego wykluczenie członka ze spółdzielni może nastąpić z przyczyn uzasadniających, według przepisów prawa pracy, rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika. Katalog przyczyn uzasadniających zastosowanie niezwłocznego trybu rozwiązania umowy o pracę zawiera art. 52 KP. Według § 1 pkt 1 tego przepisu podstawę rozwiązania stosunku pracy bez wypowiedzenia stanowi ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych. Do podstawowych obowiązków pracowniczych stanowiących element treści każdego stosunku pracy należą: dbałość o dobro zakładu pracy, ochrona jego mienia i używanie tego mienia zgodnie z przeznaczeniem oraz przestrzeganie zasad współżycia społecznego (art. 100 § 2 pkt 5 i 6 KP w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 czerwca 1996 r.). Od powodów jako członków władz Spółdzielni i osób zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych należało oczekiwać „kwalifikowanego” przestrzegania powyższych obowiązków. Pobranie pieniędzy na zabezpieczenie swoich przyszłych wynagrodzeń, w trudnej sytuacji finansowej Spółdzielni, co sami wielokrotnie podnosili we wszystkich stadiach postępowania, z wykorzystaniem przy tym zajmowanych stanowisk i dodatkowo koneksji rodzinnych, uzasadnia zarzut naruszenia opisanych obowiązków. Pobierając pieniądze powo-

dowie czynili to w przewidywaniu pozbawienia ich przez Radę Nadzorczą sprawowanych funkcji. Działali zatem wyłącznie we własnym interesie. Działali przy tym w sposób świadomy, przemyślany i zamierzony, co pozwala ich postępowanie, ze względu na stopień winy, ocenić jako ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych. Dla takiej kwalifikacji zachowań powodów nie ma znaczenia okoliczność, że pobranie kwoty 20 tys. zł miało podstawę w uchwale Zarządu - organu Spółdzielni, skoro organ ten tworzyli w przewadze sami powodowie. Prawo przewiduje wprawdzie możliwość udzielania pracownikom zaliczek, także na poczet przyszłego wynagrodzenia za pracę, jednak określa tryb w jakim zaliczki takie mogą być udzielane. Skoro właściwym statutowo organem do dokonywania czynności prawnych w zakresie stosunku pracy z członkami Zarządu była Rada Nadzorcza - jej zgodę należało uzyskać na wypłacenie sobie zaliczek. Tymczasem wiadomość o pobraniu przez powodów pieniędzy organ ten uzyskał dopiero w dniu 29 listopada 1995 r., po uprzednim stwierdzeniu niedoboru w kasie.

Zarzut nierozpoznania przez Sądy roszczeń związanych z wypowiedzeniem powodom spółdzielczych umów o pracę uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 20 listopada 1995 r. jest oczywiście bezzasadny. Po dokonaniu wypowiedzenia Rada Nadzorcza podjęła uchwałę o wykluczeniu powodów ze Spółdzielni. Wskutek wykluczenia ze spółdzielni ustaje członkostwo, czego konsekwencją w stosunkach zatrudnienia jest wygaśnięcie spółdzielczej umowy o pracę (art. 186 § 1 Prawa spółdzielczego). Jeżeli zatem stosunek pracy powodów zakończył się w dniu 10 grudnia 1995 r. (data doręczenia uchwały Rady Nadzorczej o wykluczeniu ze Spółdzielni), to wszelkie roszczenia wynikające z uchwały tego organu z dnia 20 listopada 1995 r. o wypowiedzeniu umów o pracę stały się bezprzedmiotowe. Ich rozpoznanie byłoby konieczne tylko przy ustaleniu nieważności uchwały z dnia 6 grudnia 1995 r.

Nietrafny jest zarzut nieprawidłowego zastosowania przez Sąd drugiej instancji przepisów o odsetkach. Wprawdzie skarżący nie wskazują, którym przepisom w tym zakresie Sąd uchybił, ale z opisu owego rzekomego uchybienia można wnosić, że zarzut nie dotyczy naruszenia przepisów o postępowaniu, wbrew sformułowaniu podstawy kasacyjnej, lecz prawa materialnego, a to art. 482 KC. Zgodnie z tym przepisem odsetek od zaległych odsetek można żądać dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa. Żądanie tej treści powodowie zgłosili w kasacji. Trudno przeto podzielić stanowisko skarżących, iż Sąd drugiej instancji powinien je być rozpoznać i o nich orzec zaskarżonym wyrokiem.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² KPC,
orzekł jak w sentencji.

=====